

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ 28^η ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

«28η Οκτωβρίου 1940: Μνήμες Ενότητας και Αλληλεγγύης»

25.10.2013, Γιάννης Μούρτος

Θα ξεκινήσω παραθέτοντας ορισμένα κομβικά γεγονότα, γνωστά λίγο-πολύ σε όλους, ώστε στη συνέχεια να αναφερθώ στα δύο κύρια σημεία της ομιλίας, στο ότι δηλαδή η 28η Οκτωβρίου 1940 αποτελεί πρότυπο ενότητας και αλληλεγγύης, ειδικά στους χαλεπούς καιρούς που διανύουμε.

Τα ξημερώματα της 28ης Οκτωβρίου του 1940, ο Ιταλός Πρέσβης στην Αθήνα, ζητά από τον Έλληνα Πρωθυπουργό Ιωάννη Μεταξά, δια τελεσιγράφου προθεσμίας λίγων ωρών, την ελεύθερη διέλευση του Ιταλικού στρατού από την Ελληνοαλβανική μεθόριο και τη συνακόλουθη κατάληψη στρατηγικών σημείων του Ελλαδικού χώρου. Το «Όχι» σήμανε την εκκίνηση της προσχεδιασμένης στρατιωτικής εισβολής.

Ο πόλεμος προέκυψε καταρχήν από την επεκτατική πολιτική του φασιστικού καθεστώτος του Μπενίτο Μουσολίνι. Έχοντας ως πρότυπο τις εντυπωσιακές κατακτήσεις του Χίτλερ, ο Μουσολίνι επιθυμούσε επιτεύγματα ανάλογου εύρους, έχοντας προσαρτήσει την Αλβανία από το 1939 και, κατόπιν, ορισμένες βρετανικές κτήσεις στην Αφρική.

Η σύγκριση των δυνάμεων ήταν σαφώς υπέρ των Ιταλών. Στην περιοχή της Πίνδου οι Ιταλοί υπερτερούσαν, με διπλάσιες περίπου δυνάμεις πεζικού και τετραπλάσιες πυροβολικού. Οι ακτές ήταν επισφαλείς λόγω της συντριπτικής υπεροχής του Ιταλικού Ναυτικού, παρά τη βοήθεια του Βρετανικού Στόλου, ενώ ο εναέριος χώρος υπόκειτο επίσης στην υπεροχή της Ιταλικής αεροπορίας. Τα παραπάνω αντιστράφηκαν και μάλιστα γοργά, με τις Ελληνικές ένοπλες δυνάμεις να αναλαμβάνουν, ως επιτιθέμενες, την πρωτοβουλία των επιχειρήσεων, γράφοντας

υπό δυσμενείς συνθήκες αυτό πλέον ονομάζουμε Αλβανικό Έπος. Η Γερμανική εισβολή κατέστη πλέον αναγκαία για τον Άξονα, γρήγορα αποκόπτοντας το μεγαλύτερο μέρος των ενόπλων δυνάμεών μας, και εισβάλλοντας επιτυχώς στα εδάφη της Μακεδονίας.

Η απόκρουση της ιταλικής εισβολής αποτέλεσε, μαζί με τη μάχη της Αγγλίας, την πρώτη απόδειξη ότι ο Άξονας δεν ήταν αήττητος και ότι υπήρχαν ακόμη λαοί στην Ευρώπη πρόθυμοι και ικανοί να αγωνιστούν. Σημειώνουμε ότι πλην της τότε Βρεταννικής Αυτοκρατορίας και της τότε Σοβιετικής Ένωσης, το σύνολο σχεδόν των Ευρωπαϊκών χωρών ήταν, τον Οκτώβριο του 1940, σύμμαχοι ή υποτελείς του Άξονα. Στις 27 Απριλίου 1941 οι Γερμανοί εισήλθαν σε μια σχεδόν άδεια Αθήνα, ύψωσαν τη σβάστικα στην Ακρόπολη και διόρισαν την κατοχική κυβέρνηση υπό το Γεώργιο Τσολάκογλου, το στρατηγό που υπέγραψε τη συνθηκολόγηση. Η Ελλάδα περιήλθε σε τριπλή κατοχή, αφού διαμοιράστηκε μεταξύ Γερμανών, Ιταλών και Βουλγάρων. Πολύ σύντομα ωστόσο, η Αντίσταση έμμελε να αποδειχτεί μακράν δυσκολότερη από το έως τότε σύνηθες για τους κατακτητές, σημειώνοντας σημαντικές στρατιωτικές επιτυχίες και επιδεικνύοντας την αμείωτη επιθυμία των Ελλήνων για ανεξαρτησία, και αγώνα.

Ας συζητήσουμε τώρα δύο στοιχεία, ή αν θέλετε διδάγματα, τα οποία προκύπτουν από την ιστορική αφήγηση του Ελληνικού 'ΟΧΙ'.

Το πρώτο είναι ότι ο Ελληνικός λαός επέδειξε θάρρος, ηρωισμό και αποτελεσματικότητα γιατί αγωνίστηκε ενωμένος. Ήταν όμως πράγματι ενωμένη και αδιαχώριστη η Ελληνική κοινωνία του 1940; Μάλλον αβέβαιη η απάντηση, καθώς η χώρα είχε υποστεί πολιτειακή αλλαγή πριν μερικά χρόνια και διοικούνταν από μία στρατιωτική δικτατορία, με χιλιάδες πολιτικούς κρατούμενους. Η χώρα μας είχε επίσης πρόσφατα διέλθει της Μικρασιατικής Καταστροφής, με την συνεπαγόμενη ανταλλαγή πληθυσμών και τα εκατομμύρια των προσφύγων οι οποίοι ακόμη

διαβιούσαν σε δύσκολες συνθήκες. Το βόρειο ειδικά μέρος της χώρας διέθετε ακόμη πληθυσμούς οι οποίοι μόλις είχαν αρχίσει να ενσωματώνονται πλήρως στο Ελληνικό κράτος. Αν προσθέσουμε σε όλα αυτά και τις τοπικές συνέπειες του "Κραχ" του 1929, παρατηρούμε μία χώρα σε ανοικοδόμηση και διαμόρφωση της εθνικής της ταυτότητας, να αναζητά ισορροπίες σε μία διεθνώς ταλαντευόμενη οικονομική και γεωπολιτική πραγματικότητα.

Ακόμη και η συμμετοχή της χώρας στον πόλεμο δεν ήταν δεδομένη, καθώς υπήρξε επί μακρόν η επιδίωξη της ουδετερότητας. Οφείλουμε εδώ να ομολογήσουμε ότι όσες χώρες πέτυχαν την ουδετερότητα κατά το Β΄ Παγκόσμιο, ή είχαν έστω περιορισμένη εμπλοκή, υπέστησαν μακράν λιγότερες οικονομικές, πολιτικές και πληθυσμιακές επιπτώσεις. Μπορούμε επίσης να σημειώσουμε ότι το πολιτειακό καθεστώς της Ελλάδας, όπως και όλων των χωρών του Ευρωπαϊκού νότου την περίοδο εκείνη, είχε σαφείς αναφορές σε αυτό της Ιταλίας. Επικράτησε όμως το γεγονός ότι η Ελλάδα, καθ' ομολογία του Ιωάννη Μεταξά, αποτελούσε πάντοτε σταθερό σύμμαχο της Βρεταννικής τότε Αυτοκρατορίας, με αμοιβαία συμφέροντα στο γεωπολιτικό τόξο της Ανατολική Μεσογείου.

Υπό αυτές τις συνθήκες, ο Ελληνικός λαός αγωνίστηκε ενωμένος, με θάρρος και αποτελεσματικότητα η οποία υπερέβει τις προσδοκίες, ακόμη και τις πιο αισιόδοξες. Εδώ αξίζει να τονίσουμε τον ολοκληρωτικό χαρακτήρα της συμμετοχής των Ελληνίδων και Ελλήνων, σε ένα πόλεμο ο οποίος έχει χαρακτηριστεί ως "ολοκληρωτικός", ως ένας πόλεμος δηλαδή ο οποίος δόθηκε με πλήρη κινητοποίηση της κοινωνίας και των παραγωγικών υποδομών σε οποιαδήποτε εμπλεκόμενη χώρα: ένας πόλεμος, παρενθετικά σημειώνουμε, ο οποίος κερδήθηκε (ή χάθηκε αντίστοιχα) περισσότερο στο πεδίο της οικονομίας και της διοίκησης από οποιονδήποτε έως τότε πόλεμο. Σε αυτές τις στρυφνές και ολοκληρωτικές συνθήκες, μία αδύναμη βιομηχανικά χώρα, κερματισμένη γεωγραφικά και κοινωνικά, προέβαλλε μία άρτια οργανωμένη πολεμική δράση, με σχέδιο, συνέπεια και

κινητοποίηση παλλαϊκή· μία δράση η οποία συνέχισε καθόλη τη διάρκεια της κατοχής, παρά το ότι οι δυνάμεις κατοχής διαφαίνονταν νικητήριες: το σενάριο μίας Ευρώπης υπό γερμανική κατοχή ή κηδεμονία φάνταζε ως το κυρίαρχο ειδικά ως την είσοδο στον πόλεμο των ΗΠΑ.

Ο 2ος Παγκόσμιος Πόλεμος έχει επίσης χαρακτηριστεί ως φυλετικός πόλεμος, υπό την έννοια της προσηλωμένης στόχευσης κυρίως από πλευράς Γερμανίας συγκεκριμένων εθνοτήτων, δηλαδή των Εβραίων αλλά και των Σλάβων, των Ρομά, κ.ά. Η φυλετική πολιτική των Ναζί προέτασε την εξόντωση των Εβραίων αλλά και την υποβάθμιση των διαφόρων "υπανθρώπων" ώστε να εξυπηρετούν απλά τις ανάγκες των "Αρείων" σε εργατικό δυναμικό. Οι Ναζί στάθηκαν, ενδεικτικά, ιδιαίτερα επιθετικοί ως προς τους Πολωνούς, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον εκτοπισμό σε "στρατόπεδο εργασίας" όλου του προσωπικού του Πανεπιστημίου της Κρακοβία (οι ιδεολόγοι των Ναζί παρατηρούσαν ότι οι Σλάβοι θα έπρεπε να αρκούνται μόνο στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, και "στο να μετρούν ως το 500").

Στην περίπτωση της Ελλάδας, ομολογουμένως η πολιτιστική κληρονομιά απέτρεψε καταρχήν τουλάχιστον μία τέτοια συμπεριφορά. Οι κατακτητές ωστόσο δεν επέδειξαν ιδιαίτερη πρόνοια για τον πληθυσμό, αποστραγγίζοντας τα αποθέματα τροφίμων με συνέπεια τις εκατόμβες νεκρών από την πείνα και τις λοιμώξεις. Σε αυτό το πλαίσιο του φυλετικού πολέμου και της βάνανσης κατοχής, εντάσσεται η δεύτερη ηρωική ιδιότητα του Ελληνικού Λαού, αυτή της αλληλεγγύης και προστασίας επί κινδύνω των διωκόμενων. Παρά τους, ουκ ολίγους αλλά λιγότερους από άλλες κατεχόμενες χώρες, δοσίλογους και μαυραγορίτες, οι Έλληνες πολίτες δεν προέβησαν σε πογκρόμ ενάντια στους "υπανθρώπους". Αντιθέτως, δημιούργησαν δίκτυα αλληλοβοήθειας, διαμοιρασμού τροφίμων και ρουχισμού και παροχής ιατρικής φροντίδας· έκρυψαν στα σπίτια τους Άγγλους στρατιώτες και μέλη της Αντίστασης, παρείχαν πληροφορίες και διευκολύνσεις και, προφανώς, πύκνωσαν από νωρίς τις τάξεις των αντιστασιακών σωμάτων· δήλωσαν δια της αλληλεγγύης και

της ενότητας το αδούλωτο εθνικό και ανθρωπιστικό τους φρόνημα. Οι μνήμες αυτές ήδη αναβιώνουν με τη σύγχρονη εθελοντική προσφορά τόνων τροφίμων, ρούχων αλλά και πάσης φύσεως υπηρεσιών στα θύματα της τωρινής οικονομικής κρίσης, ανεξαρτήτως της φυλετικής, εθνικής ή θρησκευτικής τους προέλευσης.

Αποδείχτηκε, ειδικά προς το τέλος της Κατοχής, ότι τόσο η αλληλεγγύη όσο και η συνεχιζόμενη σθεναρή αντίσταση κάθε άλλο παρά οφέλησαν τον Ελληνικό Λαό, δεδομένου ότι η στάση των κατακτητών σκλήρυνε έντονα, φτάνοντας σε γνωστές θηριωδίες όπως του Διστόμου και των Καλαβρύτων. Παρά ταύτα, το ενωτικό έναντι του κατακτητή και αλληλέγγυο έναντι των κατακτημένων φρόνημα των Ελλήνων πολιτών παρέμεινε άκαμπτο. Αυτές ακριβώς τις μνήμες ενότητας και αλληλεγγύης μπορούμε και οφείλουμε να τιμούμε με τη συμπεριφορά μας στην Ελλάδα του 2013.

Επιτρέψτε μου να κλείσω με ένα απόσπασμα από το "Μεγάλο Περίπατο του Πέτρου", της Άλκης Ζέη (σελ. 51).

Σας ευχαριστώ.